

je naša duša supstancija različita od tijela i ako s tijelom sačinjava jednu narav i jedan individuum (unio substantialis). Duša u nama daje tijelu vegetativni i sensitivni život; a uz to ima i svoj duhovni život. I ovaj zadnji ne treba da djeluje neprestano; jedino vegetativni mora vazda djelovati, jer bi inače nastupila smrt. To je razlog, da kršćanska filosofija nema poteškoće u tumačenju činjenice: kako ni san ni epilepsija ni pijanstvo ni išta drugo ne prekida kontinuitet našeg Ja. Ilusioniste moraju — kako to čini i Hoche — čak nijekati ili izvrćati činjenice za volju svoj sistema.

Na ovo smo se Hochovo pisanje osvrnuli, jer bi se moglo kome pričiniti, kao da je vas innsbruški kongres prihvatio ili se poistovjetovao s njegovim izvodima. Ne, nije tako. Dapače za vrijeme samog kongresa bilo je negodovanja i to sa strane samih kongresista. I biskup je javno ustao protiv ovog neznanstvenog nastupa. To nije prava i nepristrana znanost, nego hipoteza ili bolje — nešto kao hipoteza.

s.

Altruizam u prirodi.

Brine li se jedan kamenj za drugi? Ima li obzira prema njemu?
Ludo pitanje!

Što se obazire lavina, kad se valja put doline? Brine li se more za smrt i uništenje, kad ga oluja uznemiri?

Ne! odgovaraju elementi. I taj »Ne« odjekuje bistro i tvrdo kao čelik i istina.

Ne! odgovara munja. Ne! škriplju lava i pepeo, i uništavaju polja i nasade. Ne! viču muklo tuča i potres, rušeće se pećine i užarene željezne žice.

Naravno! Ta to nijesu individualiteti, nijesu bića, koja imaju pravo na samoodređenje i slobodu!

A jesu li takovi i sastavni dijelovi — molekule i elektroni — koji se pomažu i udružuju se s puno obzira za zajednički rad?

O! Oni se turaju i guraju te odbijaju i natrag turaju — akcija i reakcija, prijenos gibanja, tromost i otpor — to je sva etika elemenata.

Da li se obazire jedna biljka na drugu?

Da — kada »borba za opstanak« ne bi protivno dokazala!

Stani! — Ne budimo nepravedni i neznanstveni. Ta to nije borba. Već smo odavna na to privikli, da u Darwinovoj »struggle for life« vidimo pjesničku sliku, projekciju našeg čovječjeg Ja. Širištara (encijan) i bukva, Liane (koja stabla guši) i uništavajući bacil hoće da živu na svoj način: ne poznaju takmaca; niti obzira; jednako su slijepi za prijateljstvo i neprijateljstvo, ljubav i mržnju. Samo hoće da živu i to što jače.

Pa ipak, — u biljci u organskoj celuli leži već nešto stalno, što je brutalnom egoizmu mrtvog elementa tude, jezgra altruizma, ne-sebična požrtvovnost: podvrgnuće dijelova, dioba rada na korist cjeline, diferenciranje funkcija prema jednom jedinstvenom planu, koji stoji iznad pojedinosti. Tu su mnoge jedinice podvrgnute jedinstvu višeg reda. To je obzir, to je altruizam i ako ga jedinice ne poznaju, niti ga traže hotimice, ali je ipak objektivno utjelovljen.

Netko je drugi taj altruizam spoznao, htio, unutra postavio. Kako li izumilac ulaže jednu ideju, radni plan u svoju mašinu i nameće svakom dijelu te mašine svojom konstrukcijom neki određeni posao!

Istina odmah iza sjetve korijen i struk idu diametralno različitim pravcem (ovaj k svjetlosti, onaj probija tamnu zemlju), ali ih stvaralačka ideja ujedinjuje u zajedničkom cilju: stvaranju ploda. Ova se misao nalazi u svim dijelovima države celula. I jedna ista ideja — o kojoj ni ne sanja gruba materija diže se iznad granica sebične individualnosti: bakterije i korijenje vode vjerno skupno kućanstvo; u stabilnu lišaju žive alga i gljiva organizacijom višeg stepena, a da se ne odriču svog vlastitog bića: sva je priroda puna primjera međusobnog pomaganja.

Ali i jači egoizam leži već u biljci. Kamen možemo smrviti u prah; ne tako biljku, a da ne uništimo njezino biće. I ocijepljeni list begonije ili eševerije svom silom raste do potpune individualnosti ili sagnijje. I biljka hoće da žive!

I tako je kod životinje.

Tu je jači stepen organizacije i strogi egoizam, ali i sve to jasnije utjelovljeni altruizam: u biljci je samo organski modeliran. To je okamenjena etika. Životinja toplo čuti, čutilno shvaća taj altruizam.

A čovjek?

Čovjek spoznaje i bira promišljeno! Njegov egoizam može da dode do bezdušnosti, do brutalnosti. No on može, da se suprotstavi vlastitome »Ja«, da se žrtvuje za druge! Strašan je on u sebeljublju, ali i uzvišen u ljubavi k blišnjemu; i da karitativno obuhvati vaskoliki svijet. On može da si digne prijestô na milijunima ljudskih lješina, ali i da provede svoj život na ledenim poljanama Aljaske, i tu hoće da spasi ljudske duše. To su kontrasti. I u toj dobroti počinje se čudoredna vrijednost. I organski svijet nije nikada vidio ljepši ideal altruizma nego li u srcu Spasitelja Boga-čovjeka, koje se je žrtvovalo za »grijehe svijeta«.

A Bog?

Bog stoji iznad organizacije, bez dijelova.

Beskonačna je to jednostavnost, jednostavna beskonačnost. Vječnom nuždnom sam sebe afirmira. Sve u sebi shvaća, sve obrazložuje, sve na se koncentriše, k sebi privlači, za sebe hoće — da svima sebe dade, sve usreći. To je egoizam, koji sve obuhvaća; ali egoizam bez suprotnosti, egoizam u beskonačnom milosrđu, egoizam u apsolutnom altruizmu!

F. Theïssen D. I.